

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2023-yil 5-son

VOLUME 3 / ISSUE 5 / 2023

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.3.5.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 5 YO'LDOSHEV AZIZJON ERGASH O'G'LI**
Jamoatchilik fikrini o'rganishni huquqiy
tartibga solish masalalari
- 16 ALLAKULIYEV MIRJALOL
DAVRONBEKOVICH**
Norma ijodkorligi faoliyati: son va sifat tahlili
- 22 TURSUNOVA SABINA RAVSHANOVNA**
Turizm xavfsizligini ta'minlovchi huquqiy
hujjatlar tahlili va tasnifi

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 33 GULOMOV AKMALJON
SHUKURILLAYEVICH**
Fuqarolik huquqida suksessiya instituti
va uning qo'llanishi
- 42 IMAMOVA DILFUZA ISMAILOVNA,
RAZAKOVA FARANGIZ KARIM QIZI**
Xalqaro tijorat arbitrajida maxfiylik tamoyilini
qo'llashning huquqiy masalalari
- 54 ISAKULOV ABDUAZIZ**
Not a party, not a problem: the dilemma of
extending arbitration clause to non-signatory
states
- 60 SAIDOV MAKSUDBEK NORBOYEVICH**
Distinctive features of corporate dispute
resolution

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI.
HUQUQBUZARLIKLARNING
OLDINI OLISH.
KRIMINOLOGIYA.
JINOYAT-IJROIYA HUQUQI.

72 NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA

Voyaga yetmagan shaxsni g'ayriijtimoiy xatti-harakatlarga jalb qilganlik uchun jinoiy javobgarlik masalalari

82 TAIROVA GULMIRA MURODJONOVNA

Jinoyatchilikka qarshi kurashishning Buyuk Britaniya modeliga xos xususiyatlar

89 ISLOMOV BUNYOD OCHILOVICH

Misr Arab Respublikasi jinoyat qonunchiligida jazoni yengillashtirish instituti

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI.
KRIMINALISTIKA,
TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

99 СУЮНОВА ДИЛЬБАР ЖОЛДАСБАЕВНА

Соблюдение сроков содержания под стражей при окончании предварительного следствия и на стадии судебного разбирательства

107 NURMATOV BOBIR ABDUSATTOROVICH

Inssenirovka qilish orqali sodir etilgan jinoyatlarni aniqlash va fosh qilishning ayrim usullari tavsifi

**114 YERMEKBAYEV BAUIRJAN
AMANTAYEVICH**

Tintuv tushunchasi va tintuv o'tkazishda shaxs huquqlari va qonuniy manfaatlarining protsessual kafolatlari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

126 YUSUPOVA FARINGIZ O'KTAM QIZI

COVID-19 pandemiyasi davrida tibbiyot sohasida axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning huquqiy jihatlar

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.3.5./HBMF3796
UDC: 347.998.72(045)(575.1)

INSSENIROVKA QILISH ORQALI SODIR ETILGAN JINOYATLARNI ANIQLASH VA FOSH QILISHNING AYRIM USULLARI TAVSIFI

Nurmatov Bobir Abdusattorovich,
O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar
vazirligi katta tezkor xodimi
ORCID: 0000-0001-8959-6944
e-mail: b.nurmatov@mail.ru

Annotatsiya. Mamlakatimizni modernizatsiya va isloh etish sharoitida huquqni muhofaza qiluvchi va sud-huquq sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, avvalo, inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini har tomonlama himoya qilishga qaratilgan. Bu davlatga bosh islohotchi rolini berish, qonun ustuvorligini ta'minlash, kuchli ijtimoiy siyosatni amalga oshirish, bosqichma-bosqich va asta-sekinlik bilan davom etayotgan islohotlardir. Shuningdek, bugungi kunda dastlabki surishtiruv va tergov jarayonlariga taalluqlilik bilan bog'liq muammolar ham uchrab turibdi. Biroq olimlar va amaliyotchilar tomonidan qonunchiligimizdagi ochiq qolib ketgan muammoli vaziyatlar yoxud holatlarni aniqlash nuqtayi nazaridan kelib chiqqan holda, o'rganilgan yoki tahlil qilib chiqilgan masalalar hozirgi vaqtda ham to'liqligicha hal qilinmasdan qolib kelmoqda. Ayrim turdagi jinoyatlarni aniqlash, oldini olish yoki fosh qilish natijasida qonunchiligimizning noto'g'ri qo'llanish oqibatlari yuz bermoqda. Shu munosabat bilan mazkur maqolada insseniroyka qilish orqali sodir etilgan jinoyatlarni aniqlash va fosh qilishning ayrim usullari tavsifi tahlil qilindi. Tahlil yakunida insseniroyka tergov amaliyotida e'tibor berilishi kerak bo'lgan holatlar yuzasidan takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: tergov qilish, insseniroyka, tezkor-qidiruv faoliyati, jinoyat, subyekt, normativ-huquqiy hujjat, qonun, kodeks.

ОПИСАНИЕ НЕКОТОРЫХ МЕТОДОВ ОПРЕДЕЛЕНИЯ И РАСПРОСТРАНЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СОВЕРШЁННЫХ СРЕДСТВАМИ ИНСЦЕНИРОВКИ

Нурматов Бобир Абдусатторович,
старший оперативный сотрудник
Министерства внутренних дел
Республики Узбекистан

Аннотация. В условиях модернизации и реформирования нашей страны правозащитные реформы, проводимые в судебно-правовой сфере, направлены прежде всего на всестороннюю защиту прав, свобод и законных интересов человека. Это постепенные и поэтапные реформы, отводящие государству роль главного реформатора, обеспечивающие верховенство закона, реализующие сильную социальную политику. Также сегодня существуют проблемы, связанные с процессами предварительного дознания и следствия. Несмотря на то, что учёными и практиками выявлены проблемные ситуации или пробелы в нашем законодательстве, изученные и проанализированные вопросы до сих пор не нашли своего решения. В результате неправильного применения нашего законодательства наступают неблагоприятные последствия в процессе обнаружения, предотвращения или раскрытия отдельных видов

преступлений. В связи с этим в данной статье описаны и проанализированы некоторые методы уточнения и раскрытия преступлений, совершаемых с инсценировкой. По результатам проведённого анализа сделаны предложения относительно ситуаций, на которые следует обратить внимание в практике расследования инсценировки.

Ключевые слова: расследование, следствие, следственная деятельность, преступление, предмет, юридический документ, закон, кодекс.

DESCRIPTION OF SOME METHODS OF DETERMINING AND DISCOVERING CRIMES COMMITTED THROUGH DRAMATIZATION

Nurmatov Bobir Abdusattorovich,

Senior operational officer of the Ministry of
Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan

Abstract. In the context of the modernization and reform of our country, the reforms that protect rights and are carried out in the field of judicial law are primarily aimed at comprehensive protection of human rights, freedoms, and legal interests. These are gradual and gradual reforms, giving the state the role of the main reformer, ensuring the rule of law, and implementing a strong social policy. Also, today there are problems related to the relevance of preliminary inquiry and investigation processes. However, from the point of view of identifying problematic situations or cases in our legislation by scientists and practitioners, the results studied or analyzed are still not fully resolved. As a result of detecting, preventing, or exposing certain types of crimes, the consequences of the wrong application of our law are happening. In this regard, we have analyzed the description of some methods of detection and exposure of crimes committed through staging. At the end of the analysis, we have made suggestions regarding the situations that should be paid attention to in the practice of staging investigations. This article is devoted to these issues.

Keywords: investigation, dramatization, investigative activity, crime, subject, legal document, law, code.

Kirish

Jahonda ro'y berayotgan integratsiya jarayonlari jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini tubdan isloh qilish sharoitida inson huquq va erkinliklari muhofazasini yanada kuchaytirish lozimligidan dalolat beradi. 2021-2022-yillarda dunyo miqyosida 18 milliondan ortiq mol-mulk, 572 mingdan ortiq odam o'ldirish, 4 millionga yaqin bosqinchilik, 4,3 million nomusga tegish jinoyatlari qayd etilgan [1]. Ushbu holatlarning aksariyatida jinoyat izlarini yo'q qilish, ularni voqea joyida o'zgartirishga qaratilgan turli xil insenirovka usullari qo'llanilgan. Natijada bunday insenirovkalar yordamida sodir etilgan ayrim jinoyatlar ochilmasdan qolib ketmoqda.

Jinoiy insenirovka tufayli dunyodagi og'ir va o'ta og'ir jinoyatlarni yashirish ko'rsatkichi yuqori bo'lib, ushbu ishlarni tergov qilish

va aniqlashning maxsus metodikasi mavjud emas. Jinoyatchilikka qarshi samarali kurashish uchun og'ir va o'ta og'ir jinoyatlarni tez va to'la ochish orqali aybdorlarni fosh etish katta ahamiyat kasb etmoqda. Shu munosabat bilan sodir etilgan jinoyatlarni o'z vaqtida fosh qilish va tergovning sifatli o'tkazilishi dastlabki tergov samaradorligini oshirishning eng muhim shartidir. Ushbu faoliyat sohasi sud-huquq tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilanib, huquqni muhofaza qilish amaliyotini yaxshilashda dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Shu o'rinda respublikamizda jinoyatlarni o'z vaqtida fosh etish, har tomonlama, to'la va xolisona tergov qilish, javobgarlikning muqarrarliligi prinsipini so'zsiz amalga oshirishning samarali mexanizmlarini yaratish maqsadida jinoyat-protsessual qonunchilikni

takomillashtirish borasida tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Biroq O'zbekiston Respublikasi IIV Axborot markazi ma'lumotlariga ko'ra, har yili mamlakatda ro'yxatga olingan jinoyatlarning 10 foizga yaqini fosh etilmay qolmoqda. Shu nuqtayi nazardan, inssenirovka usuli bilan sodir etilgan jinoyat ishlarini aniqlash va tergov qilish metodikasini takomillashtirish, amaldagi qonunchilik normalari va jinoyatni inssenirovka qilishning kriminalistik jihatlarini tahlil qilish, hodisa sodir bo'lgan joyni ko'zdan kechirishda jinoiy inssenirovka bo'yicha tasmollarni ilgari surish, ularni tekshirish va aniqlash hamda sun'iy dalillarni yaratish bilan bog'liq yolg'on xabar berish holatlarini fosh qilish usullarini yanada takomillashtirish dolzarb masalalardan biri bo'lib kelmoqda.

Material va metodlar

Keng ma'noda usul – bu ma'lum bir natijaga erishish yo'lidir. Bizning ilmiy maqolamizdagi ijobiy natija – jinoiy inssenirovkani muvaffaqiyatli aniqlash va fosh etish. Nazariya juda ko'p sonli tergov usullarini taklif qiladi, ammo ko'p hollarda ularni amalda qo'llash samaradorligi masalasi ochiq qolmoqda.

Barcha kriminalistik vaziyatlarning xilma-xilligi uchun jinoiy inssenirovka va u bilan bog'liq hodisalarni aniqlash hamda tergov qilish barcha holatlar (yondashuvlar, prinsiplar, texnologik sxemalar va boshqalar) uchun bir xil bo'lgan umumiy qoidalarini hisobga olish va qo'llash asosida amalga oshiriladi. Ularning asosiylaridan biri tergovchining vazifasi har bir holatda uning muayyan ishni bilish jarayoni bilan bog'liq maqsad va vositalar muammosini ijodiy izohlashdir. Ushbu tamoyil isbotlanishi kerak bo'lgan sharoitlar, shuningdek, ularni tashkil etish vositalari, usullari va texnologiyalarini aniqlash uchun amalga oshiriladi. Hozirgi vaqtda O'zbekistonda inssenirovka ko'rinishlari bilan yashirin jinoyatlar to'g'risidagi ma'lumotlar o'rganilayotgan hodisaga doir bilimlarni to'plash va tizimlashtirish bosqichida.

Shunga qaramay, ayrim turdagi jinoyatlar uchun tergovning to'plangan ichki va xorijiy (xususan, ruslarning) tajriba hisobga olinsa, ma'lumotlarning hajmi bizga inssenirovkani aniqlash va tergov qilishning tipik dasturlari, sxemalari va usullarini aniqlash imkonini beradi. Bunday holatda inssenirovka sodir bo'lishi mumkinligi to'g'risida ma'lumotga ega bo'lgan holat jinoiy inssenirovka belgisi hisoblanadi. Jinoyatdan oldin, jinoyat davomida va jinoyatdan keyingi turli xil holatlar inssenirovka ko'rinishining belgisi sifatida xizmat qilishi mumkin. Ular haqiqatda ro'y bergan hodisa bilan nima sodir bo'lganligi, inssenirovkada nima bo'lganligi va qanday qilib tegishli vositalar bilan aks ettirilganligi o'rtasidagi qarama-qarshilikka asoslanadi.

Tadqiqot natijalari

Inssenirovkani muvaffaqiyatli aniqlash uchun muhim amaliy ahamiyatga ega bo'lgan tergovchining ma'lum toifadagi holatlar uchun odatiy bilimlari mavjud bo'lib (birinchi bosqich sifatida belgilanishi mumkin), har birining kriminalistik xususiyatlari hisobga olinadi.

Keyingi qadam (ikkinchi bosqich), qoida tariqasida, tadqiqot va qidiruvga yo'nalishi bo'yicha qurilgan tasmolni chuqur, tezkor, ammo sifatli tekshirishni ta'minlashdir. Shu maqsadda jinoiy tergov subyekti tomonidan tuzilgan rejaga muvofiq, quyidagi harakatlar amalga oshiriladi [2, 87-b.]:

- ishda mavjud bo'lgan vaziyatni tahlil qilish va baholash;

- voqea modellari, uning belgilari voqea joyida "sirtida yotishi" tasvirlangan, hamma narsa shu tarzda sodir bo'lgan deb o'ylashga olib keladi, aksincha emas;

- qurilgan modellarning xususiyatlarini o'rganish va taqqoslash, ulardan natijalarni olib tashlash va tekshirish;

- ba'zi oqibatlarining haqiqati va boshqalarning haqiqiy emasligini aniqlash;

- tekshiruvdan chiqarilgan modellar va aniqlangan izlarning qiyosiy tahlilini ta'minlash;

– aslida sodir bo'lgan voqea uchun modelning yetarliligi haqida xulosa chiqarish;

– tanlangan modelning haqiqatini obyektiv ravishda tasdiqlovchi va xato ehtimolini istisno qiladigan qo'shimcha ma'lumotlarni olish bo'yicha choralar ko'rish;

– inssenirovka qilingan hodisadan kelib chiqadigan barcha huquqiy oqibatlarga olib keladigan hodisani aniqlash jarayonini yakunlash to'g'risida qaror qabul qilish.

Tergov usullarini o'rganish davomida shuni ta'kidlaymizki, "Dasturiy maqsadli usul" tergovni tashkil etish va jinoyat ishi bo'yicha yangi bilimlarni oldindan ishlab chiqilgan namunaviy kriminalistika dasturlari yordamida olishga asoslangan [3, 433-b.].

Tadqiqot natijalari tahlili

Tergov dasturi shu toifadagi jinoyat ishlarini tergov qilish uchun tergov harakatlari ketma-ketligi to'g'risidagi ma'lumotlar tizimidir. Olim A. Xakberdiyevning fikriga ko'ra, tergov dasturida quyidagilar bo'lishi lozim.

Xususan:

1) dastur haqidagi savolni tushunib olish, uni jinoiy ish bilan bog'liq holda aniqlash;

2) ushbu masala bo'yicha ishda ma'lumot bormi deganda, ha yoki yo'q degan javobga to'xtalish;

3) ishonchli xulosa qilish uchun yetarli ma'lumot bormi deganda, ha yoki yo'q degan to'xtamga kelish;

4) xulosani shakllantirish;

5) a) bilimni chuqurlashtirishga harakat qilish; b) tergov tashkil qilish va qarorlar qabul qilish uchun bilimlardan foydalanish; d) dasturda keyingi savolga o'tish [4, 175-b.].

Bunday holda namunaviy (standart) dastur tergov rejasining o'zi emas, balki uni tuzish vositasidir. Shuni ta'kidlash kerakki, kriminalistikaga oid adabiyotlarda bir qator namunaviy dasturlar mavjud va nashr etilgan bo'lsa-da, o'tkazilgan so'rovnomadagi so'rov ishtirokchilarining 39,4 foizi ularni o'z faoliyatida qo'llashi ma'lum bo'lgan.

Dasturiy-maqsadli usul tergovga jalb qilingan shaxs tomonidan haddan tashqari sub-

yektivlik namoyon bo'lishining oldini olishga imkon beradi.

Dasturlash va algoritmash usullari o'xshash tushunchalardir.

Ushbu usullarni jinoiy inssenirovkalarni aniqlash va fosh etishda qo'llashning qiyinligi shundan iboratki, reja tuzishda tergov subyektiga tayanishi mumkin bo'lgan namunaviy dasturlar (algoritmalar) yetarli darajada ishlab chiqilmagan.

Shunga qaramay, jinoiy inssenirovkani aniqlash va fosh etish uchun namunaviy dasturlar (algoritmalar)ni yaratish bosqichlarini quyidagicha ajratib ko'rsatish mumkin. Xususan [5, 214-b.]:

- jinoiy ishlarni tergov qilish bo'yicha amaliy ma'lumotlarni to'plash va odatiy tergov holatlarining inssenirovka faoliyatiga xos bo'lgan holatlarini aniqlash;

- har bir standart tergov holati uchun muammolarni aniqlash, vazifalarni hal qilish uchun vositalarni aniqlash;

- algoritm (dastur) qurish va keyinchalik amalda tekshirish.

I.V. Kubarev qiziqarli taklifni oldinga surgan, ya'ni u tergov muammosini jamoa bo'lib rejalashtirish orqali hal qilishni taklif qilgan. Ushbu o'zaro ta'sirning samaradorligi, bir tomondan, tergovni murakkablashtiradigan omillarga (axborotning yetishmasligi va nomuvofiqligi, manfaatdor shaxslarga qarshi turish) tajriba, intellekt, bir nechta shaxslarning sezgisi (guruh 5–7 kishi)dir [6, 187-b.]. Ko'rib turganimizdek, rasmiy ravishda tergov guruhi tashkil etilgan taqdirda, amalga oshiriladi, boshqa hollarda asossiz ravishda keng doiradagi shaxslar uchun muhim ma'lumotlar tarqalishi xavfi mavjud. Bu esa, masalan, jarayon ishtirokchilarining huquq va erkinliklari buzilishiga olib kelishi mumkin.

Rejalashtirish tarkibidagi asosiy elementlar quyidagilar:

– tuzilishni ilgari surish va tergovning umumiy strategiyasini aniqlash;

– tergov harakatlari tizimi va ularga aloqador shaxslarni aniqlash;

– ayrim tergov harakatlarining taktik xususiyatlari va taktik usullarini aniqlash;

– tergov natijalarini tahlil qilish (tanqidiy baholash).

Tergov rejasini muvaffaqiyatli amalga oshirishning asosiy sharti tergov samaradorligi va tezligini ta'minlaydigan bir nechta tasmollarning parallel tekshirilishidir. Mazkur usul bo'yicha 2019-yil Sirdaryo viloyati Guliston shahrida jinoyat ishi tergov qilinib, fosh etilgan.

Q.J. bir necha odamdan olgan qarzlardan qutulish niyatida o'zganing mol-mulkini qo'lga kiritishni maqsad qilib, tanishi R.M. bilan uchrashib, "Nexia-2" rusumli avtomashinasida go'yoki otasiga zarur bo'lgan dori-darmon sotib olish uchun dorixonaga birga bori-shini iltimos qilgan va u rozi bo'lgan. Q.J. jinoiy maqsadini amalga oshirish uchun qulay joy qidirib, kun davomida dastlab Yangiyer, keyin Toshkent viloyatining Bekobod shahrlariga borib kelgan. Yo'lda avtomashinasi nosozligi bahonasida kechki soat 19:30 larda qorong'i tushganidan foydalanib, R.M.ga uyiga olib borib qo'yishini aytgan. Boyovut tumani hududida avtomashinani yo'lning o'ng chetiga to'xtatib, R.M.ga zo'rlik bilan ruhiy ta'sir o'tkazib, unga go'yoki u o'zini o'zi o'ldirgani, bu holat bo'yicha hech kimga nisbatan da'vosi yo'qligi haqida tilxat yozdirib olgan. So'ng R.M.ni bo'ynidagi bo'yinbog'i bilan qasddan bo'g'ib o'ldirib, uning tilla taqinchoqlarini bosqinchilik yo'li bilan qo'lga kiritgan. R.M.ning murdasini Xovos tumani hududidagi yo'lning chetiga tashlagan. Yozdirib olgan tilxatini R.M.ning shaxsiy sumkasi ichiga solib, go'yoki hech nima bo'lmaganday qilib o'zini ko'rsatish maqsadida uyiga qaytib ketgan.

Mazkur holat yuzasidan olib borilgan tergov jarayonida Q.J. hech nima bilmasligini aytib, qilgan aybini tan olmaslikka uringan. Surishtiruv va tergov organi xodimlari tomonidan hodisa sodir bo'lgan joyni ko'zdan kechirishda tasmollarni ilgari surish, fotosuratlar orqali tanib olish, bir necha bor

yuzlashtirish, bir necha turdagi ekspertiza o'tkazish, tergov harakatlari tizimi va ularga aloqador shaxslarni yaratish, turli tezkor qidiruv tadbirlari o'tkazish va so'roq qilish davomida Q.J.ning aybi fosh etilgan hamda JKning 97-moddasi 2-qismi "j" bandi va 164-moddasi 2-qismi "a" bandi bilan aybdor deb topilgan.

Shuni ta'kidlash kerakki, jamoaviy rejalashtirish usulidan foydalanib, olingan ma'lumotlarni parallel ravishda tekshirishni ta'minlash mumkin. Darhaqiqat, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 355- va 356-moddalari 1-qismiga binoan, guruh rahbari bo'lgan tergovchi va tergovchilar tomonidan amalga oshirilgan tergov harakatlari natijalari jinoyat ishini ishlab chiqish uchun qabul qilgan tergovchi harakatlarining natijalari bilan bir xil ma'noga ega [7, 146-b.].

Va nihoyat, jinoiy insseniurovkani aniqlash va fosh etish uchun standart dasturlarning yo'qligi sababli o'xshash usullar qo'llanishi mumkin [8, 19-b.].

Tasniflashda jinoiy insseniurovkalarni aniqlash va fosh etish uchun quyidagi asoslar bo'lishi lozim [9, 51-b.]:

– insseniurovka subyekti – insseniurovkachining faoliyati amalga oshirilgan shart-sharoitlar;

– faoliyat predmeti – insseniurovka faoliyatining natijasi;

– insseniurovka ayblovning sun'iy dalillari – insseniurovkachining faoliyati natijasida hosil bo'lgan tasvir;

– maqsadga erishish vositasi va mexanizmi – ushbu faoliyat natijasida yuzaga kelgan oqibatlar.

Xulosalar

Xulosa qilib aytganda, insseniurovkalarni aniqlash va ta'sir qilishning umumiy usullari orasida quyidagi usullarni ajratib ko'rsatish mumkin: dasturiy-maqsadli (dasturlash va algoritmlash) va rejalashtirish.

Usullar (dasturiy maqsadli, rejalashtirish) doimiy ravishda takomillashtirilmoqda, chunki ularning barchasi tergov va sud amali-

yotiga asoslangan bo'lib, hozirgi vaqtda jinoiy insseniroykalarini aniqlash va fosh etish bilan bog'liq ravishda ilmiy asosda tizimlashtirilishi kerak. Ushbu usullar kelajakda tadqiqot muallifi tomonidan davom ettiriladi.

Dasturiy-maqсадli va rejalashtirish usullari chuqur ishlab chiqilmoqda, chunki ular tergov va sud amaliyotiga asoslangan bo'lib, hozirgi kunga qadar jinoiy insseniroykani aniqlash va fosh qilish bo'yicha tizimlashtirilmagan.

Shuni aytish kerakki, bir qator jinoyatlarini tergov qilish paytida ma'lum bir turdagi jinoiy insseniroykani aniqlash va fosh qilish metodologiyasi yetarli darajada o'rganilgan,

masalan, qotillik [10, 5-b.], o'z joniga qasd qilish, nomusga tegish [11, 227-b.], o'g'rilik [13, 34-b.], bosqinchilik [14], firibgarlik [15, 105-b.], bankrotlikni yaratish, yo'l-transport hodisalari, axborot-kompyuter texnologiyalari va boshqalar. Shu munosabat bilan biz hodisa sodir bo'lgan joyni ko'zdan kechirish, jinoiy insseniroykalarini tekshirish va aniqlash (shu jumladan, jinoyat ishi qo'zg'atish bosqichida), shuningdek, sun'iy dalillarni yaratish bilan bog'liq holda yolg'on xabar berishda jinoiy insseniroyka tushmollarini ilgari surishdagi dolzarb masalalarni ishlab chiqishni maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

REFERENCES

1. Victims of intentional homicide, 1990-2018. United Nations. Available at: <https://dataunodc.un.org/content/data/homicide/homicide-rate>
2. Xakberdiyev A. Jinoiy insseniroykalarini tasniflashning nazariy asoslari, ularni aniqlash va tergov qilish metodikasi [Theoretical basis of classification of criminal stagings, methods of their identification and investigation]. PhD thesis. Tashkent, 2021, p. 87.
3. Shatalov A.S. Kriminalisticheskiye algoritmy i programmy v sisteme metodiki rassledovaniya prestupleniy [Forensic algorithms and programs in the crime investigation methodology system]. Forensic scientists and their role in improving the scientific foundations of criminal proceedings. Moscow, 2007, part 1, p. 433.
4. Xakberdiyev A.A. Hodisa sodir bo'lgan joyni ko'zdan kechirishda jinoiy insseniroyka bo'yicha tushmollarini ilgari surish, ularni tekshirish va aniqlash [Proposing, investigating and identifying evidence of criminal staging during the inspection of the scene of the incident]. *Bulletin of Legal Sciences*. Tashkent, 2020, spec. iss., part 1, p. 175.
5. Marochkin N.A., Astashkina E.N. Algoritmizatsiya – effektivnyy metod optimizatsii rassledovaniya prestupleniy [Algorithmization is an effective method for optimizing crime investigations]. *Izvestiya AltGU – News of Altai State University*, 2011, no. 2, p. 214. Available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/algoritmizatsiya-effektivnyy-metod-optimizatsii-rassledovaniya-prestupleniy/>
6. Kubarev I.V. Soglasovannoye planirovaniye rassledovaniya: problema metodiki [Coordinated investigation planning: the problem of methodology]. Current problems of crime investigation. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. Moscow, 2013, p. 187.
7. Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan. Tashkent, 2021, p. 146.
8. Xakberdiyev A.A. Jinoiy insseniroyka tuzilishiga ko'ra turlari, tasnifi va tizimi [Types, classification and system according to the structure of criminal dramatization]. *Journal of Legal Studies*, Tashkent, 2020, no. 3, p. 19.
9. Xakberdiyev A.A. Jinoiy insseniroykalar, ularni tasniflashning nazariy asoslari [Criminal dramatization, theoretical bases of their classification]. *Journal of Law and Duty*, 2020, no. 3, p. 51.

10. Aleksandrenko E.V. Tipichnyye sposoby podgotovki i sokrytiya seriynykh seksualnykh ubiystv [Typical methods of preparation and concealment of serial sexual murders]. Current problems in crime investigation. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. Moscow, 2013, May 23. P. 5.

11. Pulatov Yu.S. Formy i metody profilakticheskoy deyatelnosti po neytralizatsii prichin i usloviy, sposobstvuyushhikh samoubiystvam v IVS [Forms and methods of preventive activities to neutralize the causes and conditions contributing to suicide in temporary detention facilities]. Issues of psychological preparation in suicide prevention. Proceedings of the Scientific and practical seminar. Tashkent, Republic of Uzbekistan MIA, 2013, p. 77.

12. Rogova I.G., Bobryshova N.R. Osobennosti rassledovaniya instsenirovok iznasilovaniya [Features of the investigation of staged rapes]. *International Journal of Humanities and Natural Sciences*, 2018, vol. 9, p. 227.

13. Prokhorov E.S., Malakhov A.S., Sidorova K.S. Osobennosti sposobov khishheniy denezhnykh sredstv so schetov kliyentov bankov, sovershennykh s ispolzovaniyem tekhnicheskikh kanalov svyazi [Features of methods of theft of funds from bank client accounts committed using technical communication channels]. *Bulletin of the Barnaul Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of RF*, Barnaul, 2017, p. 34.

14. Baratov A.Sh. Xonadonlarda sodir etilgan talonchilik va bosqinchilik jinoyatlarini tergov qilish uslublari [Methods of investigating crimes of robbery and home invasion]. PhD thesis, Tashkent, TSIL, 2011, p. 95.

15. Yurin V.M. Osnovaniya vydvizheniya versii o moshennicheskoy operatsii “zaplanirovannoye bankrotstvo” [The basis for putting forward the version of the fraudulent operation “planned bankruptcy”]. Issues of qualification and investigation of crimes in the economic sphere. Proceedings of scientific articles based on the materials of the All-Russian scientific and practical seminar, 1998, December 15–18. Saratov, 1999, p. 105.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2023-YIL 5-SON

VOLUME 3 / ISSUE 5 / 2023

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.3.5.

BOSH MUHARRIR:

Xodjayev Baxshillo Kamolovich

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, professor, yuridik fanlar doktori

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ergashev Ikrom

Ilmiy boshqarma boshlig'i, dotsent, yuridik fanlar doktori

Mas'ul muharrir: N. Ramazonov

Muharrirlar: Sh. Jahonov, F. Muhammadiyeva, M. Sharifova,
Y. Yarmolik, E. Mustafayev

Musahhih: M. Sharifova

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Veb-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387.

Jurnal 27.10.2023-yilda tipografiyaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4. Shartli bosma tabog'i 15,3.

Adadi: 100. Buyurtma raqami: 89.

TDYU tipografiyasida chop etildi.